

ÇETİN ÖNER'İN “GÜLİBİK” ADLI ÇOCUK KİTABINDA EĞİTSEL İLETİLER VE DEĞERLER

ÇETİN ÖNER'S "GÜLİBİK" CHILDREN'S KINDS OF EDUCATIONAL TRANSLATIONS AND VALUES

Halil KURU¹

Öz

Eğitim, gelecek nesillere var olan maddi ve manevi değerleri aktarma sürecidir. Eğitimde çocuklara verilecek olan değerler ve iletiler çeşitli yöntemlerle verilmektedir. Bu yöntemlerden biri de yazınsal değeri olan çocuk kitaplarıdır. Çocuk kitapları verdiği iletiler bakımından çocuklara uygun olmalıdır. Bu bağlamda çalışmada, çocuk edebiyatı yazarlarından biri olan Çetin Öner'in örneklem olarak ele alınan “Gülibik” adlı çocuk kitabında yer alan eğitsel ifadeler tespit edilmiş ve yorumlanmıştır. Yapılan bu çalışma, betimsel nitelikte bir araştırma olup, doküman incelemesi yöntemi esas alınarak yapılmıştır. Eserde doğrudan veya örtük olarak işlenen toplam 75 eğitsel iletinin yer aldığı sonucuna varılmıştır. İncelenen eserde en fazla eğitimin önemi (17) değerinin, en az ise hoşgörü (3) değerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulardan hareketle Çetin Öner'in Gülibik adlı eserinin ilettiği eğitsel ifadeler ve değerler bakımından zengin bir içeriğe sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çetin Öner, Gülibik, Çocuk Kitapları, Eğitsel İleti, Değerler.

Abstract

Education is the process of conveying the material and spiritual values that exist in the future generations. Values and messages to be given to children in education are given in various ways. One of these methods is children's books which are literary values. Children's books should be suitable for children in terms of the messages they give. In this context, educational expressions in the children's book called "Gülibik", which is considered as a sample of Çetin Öner, one of the authors of children's literature, have been identified and interpreted. This study is a descriptive study, based on the document review method. A total of 75 educational messages, either directly or implicitly, were produced in the work. It has been determined that the value of education (17) is the most educated and the value of tolerance (3) is the most educated. It was revealed that Cetin Oner had a rich content in terms of educational expressions and values conveyed by his work named Gülibik.

Keywords: Çetin Öner, Gülibik, Children Books, Educational Message, Values.

¹ Halil KURU, MEB Türkçe Öğretmeni, halilkuruoglu@gmail.com

1. GİRİŞ

Eğitim, çocukları ve gençleri geleceğe hazırlama, bilgilendirme ve öğretme süreci olarak nitelendirilmektedir. (Yılman, 2006). Bu süreçte birtakım yöntemlerden yararlanılmaktadır. Bu yöntemlerden biri de nitelikli çocuk edebiyatı kitapları aracılığıyla yapılan ileti ve değer aktarımıdır. Bunun için değer aktarımı amacıyla çocuklar için yazılmış olan eserlerin, çocuk eğitimindeki yeri ve önemi büyüktür.

Günümüzde eğitim-öğretim kurumlarında kazandırılan değerler ve verilmek istenen eğitsel iletiler, çocuklara rehber olarak, toplumun düzenleyicisi ve koruyucusu göreviyle eğitimin önemli bir parçasıdır (Clausen, 1968; Güngör, 1993; Aydın, 2003; Altun, 2003; Coşkun vd., 2009; Hökelekli, 2011). Çocukların estetik değeri olan, olumlu değerler öğreten, nitelikli metin ve eserlerle karşılaşması gerekmektedir (Sever, 2003; Şimşek, 2006; Şirin, 2000; Yalçın ve Aytaş, 2012). Bu bağlamda yazılış amacı bir ileti aktarmak, eğlendirmek ve öğretmek olan çocuk kitapları, çocuklara kendi kültürünün değerlerini öğretirken, evrensel değerlere de ulaştırmalıdır.

“Değerler, davranışlarımıza yol gösteren, rehberlik eden inançlar ve kurallardır.Eylem ve davranışlarımızın yerindelğini, etkilğini, güzelliğini, ahlakiliğini belirlemeye hizmet eden ilke ve standartlardır” (Hökelekli, 2011, s. 285). Bu ilke ve standartlar yıllar içinde oluşmuş olup, toplum tarafından biçimlendirilerek günümüze kadar gelmiştir.

Toplum tarafından oluşturulan değerler, birtakım yöntemlerle gelecek nesillere aşılanmaktadır. Nesiller, yaşadıkları dönemin koşulları ile bu değerleri kazanıp, doğru ve yanlış ayırt etmektedir. Çağımızda çocukların eğitim ve öğretiminde yazılı kaynakları çok sık kullanılmaktadır. Bu yazılı kaynakların en önemlileri de çocuk kitaplarıdır.

Çocuk edebiyat türleri, genellikle çocuğa doğru davranış kalıplarını, sevgi, saygı, iyilik, dürüstlük, yardımlaşma gibi bir takım değerleri kazandırmak; çocuğu hayata karşı hazırlama amacı gütmektedir (Arseven, 2005). Bu bağlamda günümüz çocuk edebiyatı yazarları bu amaçlar ile eserlerini oluşturmaktadır.

Çocuk edebiyatı, çocuğun duygu ve düşüncelerini geliştiren, hayal dünyasını zenginleştiren, anlama ve anlatma becerilerinin gelişimine destek olan, ana dilinin öğrenilmesine katkı sağlayan, çocuğu eğlendiren, eğiten ve evrensel değerler öğreten yazılı ve sözlü eserlerin yer aldığı bir edebiyat alanıdır (Kuru, 2016).

Çocuk edebiyatı eserleri, çocuğun eğitiminde yer alan önemli araçlardan biridir. Çocuklara verilecek nitelikli eğitimde bu eserlerden faydalanılmaktadır. Çocuklara verilen eğitsel ifadeler, onların seviyesine uygun, anlayabilecekleri düzeyde olmalıdır. Bu bağlamda çocuk edebiyatı eserlerinde bulunan eğitsel iletiler üzerine çalışmalar yapılması büyük önem arz etmektedir. Yapılan bu çalışmanın sonuçları da, ailelerin ve eğitimcilerin Çetin Öner’in çocuk kitaplarından ne derece faydalanacaklarını belirlemesi açısından önemlidir.

Çağımızda çocuk edebiyatı eseri veren birçok yazar bulunmaktadır. Bu alanda belli başlı çocuk edebiyatı yazarları olarak görülen birkaç isim şunlardır: Yalvaç Ural, Bestami Yazgan, Gülten Dayıoğlu, Fatih Erdoğan, Hamdullah Köseoğlu, Ayşe Yamaç, Gülçin Alpöge, Ahmet Efe, Aytül Akal, Hasan Latif Sarıyüce, Mavisel Yener, Mehmet Güler, Sevim Ak.

Çetin Öner de çocuk edebiyatının önemli temsilcilerinden biridir. Öner, 1943'te doğdu. AİTİA Banka İşletme Bölümünü bitirdi. 1963'te Ankara Sanat Tiyatrosu'na girdi. Kırkı aşkın oyunda görev aldı. Milliyet Gazetesi Sanat Dergisi Ankara Temsilciliği'ni yaptı. Olay ve Barış gazetelerinde tiyatro eleştirileri yazdı. 1973'te AST'den ayrılarak TRT'de yapımcı olarak görev aldı. TRT'nin ilk dizisi olan Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz'ı yönetti. Birçok TV'de oyunculuk yaptı. 1972'de Yeni A dergisinde ilk öyküsü olan Keklik; 1975'te ise ilk kitabı yayımlandı. Gülibik adlı kitabı 1978'de Almancaya çevrilerek bu ülkede değişik yayınevlerince beş kez basıldı. Ulusal ve uluslararası birçok ödül kazanan Öner'in altı çocuk kitabı ve bir romanı vardır (Öner, 2017).

Çocuk edebiyatı yazarlarından biri olan Çetin Öner'in çocuklara yönelik yazmış olduğu "Gülibik" adlı eserinde değerler ve eğitsel iletilerin neler olduğu, çalışmanın problemi ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın amacı ise, çocuk edebiyatı yazarlarından biri olan Çetin Öner'in "Gülibik" adlı eserinin iletildiği eğitsel ifadeler ile değerlerin incelenmesi ve saptanmasıdır.

2.YÖNTEM

Bu çalışma, betimsel nitelikte bir araştırma olup, tarama modellerinden doküman incelemesi yöntemi esas alınarak gerçekleştirilmiştir. "Nitel araştırmalar verilerin teker teker okunması yoluyla kod ve kategorilere dayalı olarak araştırma sonuçlarının sunulmasını sağlar" (Merriam, 1998, s. 58).

"Doküman incelemesi, bir araştırma problemi hakkında belirli zaman dilimi içerisinde üretilen dokümanlar ya da ilgili konuda birden fazla kaynak tarafından ve değişik aralıklarla üretilmiş dokümanların geniş bir zaman dilimine dayalı analizini olanaklı kılmaktadır" (Yıldırım ve Şimşek, 2000, s. 140-143).

Çalışmada Çetin Öner'in "Gülibik" adlı eseri verdiği eğitsel ifadeleri belirlemek amacıyla tekrar tekrar okunarak taranmıştır. Eserdeki, eğitsel ifadeler ve değerler belirlenerek yorumlanmıştır.

Çalışmanın evrenini çocuk edebiyatı yazarı olan Çetin Öner'in çocuklar için yazmış olduğu tüm eserleri oluşturmaktadır.

Çalışmanın örneklemini ise yazarın "Gülibik" adlı eseri oluşturmaktadır. Eser hakkında bilgi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1. Çetin Öner'in İncelenen Çocuk Kitabı

Kitabın Adı	Yayınevi	Sayfası	Türü	Yaş Seviyesi
Gülibik	Can Çocuk Yayınları	80	Roman	9-12 yaş

Araştırmada belgesel tarama kullanılmıştır. "Belgesel tarama belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsar" (Karasar, 2010: s.77). Çalışmada, Çetin Öner'in çocuklar için yazmış olduğu "Gülibik" adlı eserdeki eğitsel iletiler ve değerler üç Türkçe öğretmeni tarafından belirlenip, yorumlanmıştır. Verilerin analizinde, nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Toplanan veriler daha sonra sınıflandırılmıştır.

3.BULGULAR

Çetin Öner'in Gülibik adlı çocuk edebiyatı eserinde yer alan eğitsel iletiler ve değerler tablo halinde sunulup, eserden yapılan alıntılar ile ayrıntılı olarak aktarılmıştır.

Tablo 2. İncelenen Çocuk Kitabında Yer Alan Eğitsel İletiler

Eğitsel İletiler ve Değerler	Eğitsel İleti ve Değer Sayısı
Yardımlaşma	6
Saygı	7
Çalışkanlık	13
Eğitimin Önemi	17
Sevgi	14
Paylaşma	5
Temizlik	10
Hoşgörü	3
Toplam	75

Tablo 2’de yardımlaşma değerinin 6, saygı değerinin 7, çalışkanlık değerinin 13, eğitimin önemi değerinin 17, sevgi değerinin 14, paylaşma değerinin 5, temizlik değerinin 10 ve hoşgörü değerinin 3 adet yer aldığı görülmektedir. Eser içinde en fazla eğitimin önemi, en az ise hoşgörü değerinin yer aldığı görülmektedir. Tüm eserde ise toplam 75 adet değer yer aldığı tespit edilmiştir. Bu eğitsel ileti ve değerler şunlardır:

3.1.Yardımlaşma

Eserde yardımlaşma değerine ait 6 ileti bulunmuştur. Eserdeki bazı bulgular şunlardır:

“...Ben de ona yardımcı olurdum. Azık götürürdüm, düven sürerdim, tarladan kağrı ile ot taşırdım”(Öner, 2017, s. 25).

“...Bir yıl önceki ders kitaplarımızı da saklar, bir alt sınıftaki arkadaşlarımıza verirdik” (Öner, 2017, s. 46).

“...Okulun bitmesiyle babamın pazara gidişlerine ben de katılmaya başladım” (Öner, 2017, s. 65).

3.2.Saygı

Eserde saygı değerine ait 7 ileti bulunmuştur. Eserdeki bazı bulgular şunlardır:

“...Onu kızdırmamaya çalışarak yalaktaki yumurtalara yaklaştım.” (Öner, 2017, s. 14).

“...Benden büyük olmasa dövüştürdüm onunla. Ama şimdilik hiç gereği yoktu bunun.” (Öner, 2017, s. 19).

“...Ama ilgiyle dinliyordum onu, anlamaya çalışıyordum.” (Öner, 2017, s. 20).

“...Alişir annemim elini öpmeye geldi.” (Öner, 2017, s. 43).

3.3.Çalışkanlık

Eserde çalışkanlık değerine ait 13 ileti bulunmuştur. Eserdeki bazı bulgular şunlardır:

"...İşine öylesine dalmıştı ki, beni görmedi bile." (Öner, 2017, s. 17).

"...Yoksul olduğumuz için pazar günleri de çalışmak zorundaydık." (Öner, 2017, s. 25).

"...Babamla tarlada çalışmak yorucu olmasına karşın çok güzel bir şeydi." (Öner, 2017, s. 25).

"...O karşılık vermezdi bana, ama pazar günleri de çalışmak zorunda olduğumuzu anlardı sanırım."(Öner, 2017, s. 28).

"...Aruları seslerinden tanırdım; çalışırken türkü söylerdi onlar." (Öner, 2017, s. 31).

3.4.Eğitimin Önemi

Eserde eğitimin önemi değerine ait 17 ileti bulunmuştur. Eserdeki bazı bulgular şunlardır:

"...Çünkü çok kitabı var; durmadan okur. Öğrendiklerini de bana anlatır." (Öner, 2017, s. 20).

"...Bilmediğim her şeyi sorar öğrendim ondan." (Öner, 2017, s. 21).

"...Buğdayı arpadan, arpayı nohuttan, nohudu mercimekten ayırmasını babamdan öğrendim." (Öner, 2017, s. 25).

"...Babam benim ilk öğretmenimdi." (Öner, 2017, s. 25).

"...Kendisi yeterince okuyamadığı için benim her şeyi çok iyi öğrenmemi isterdi." (Öner, 2017, s. 25).

"...İnsan, anlamadan öğrendiği şeyleri tez unutuyor." (Öner, 2017, s. 26).

3.5.Sevgi

Eserde sevgi değerine ait 14 ileti bulunmuştur. Eserdeki bazı bulgular şunlardır:

"...Sonrada elini omzuma atıp köye doğru yürümeye başladı." (Öner, 2017, s. 21).

"...Köye dönüşümüz yaklaştıkça içim içime sığmaz olurdu Gülibik'i göreceğim diye." (Öner, 2017, s. 30).

"...Sarılıp bir kez daha kucakladım onu." (Öner, 2017, s. 44).

"...Ama tavukların üredikleri yumurtaya sevgisi ile can katanlar da onlardır." (Öner, 2017, s. 50).

3.6.Paylaşma

Eserde paylaşma değerine ait 5 ileti bulunmuştur. Eserdeki bazı bulgular şunlardır:

"...Babamın aldığı leblebilerin bir kısmını yemez, ona ayırırdım." (Öner, 2017, s. 30).

"...Cebimdeki leblebileri saçardım önüne." (Öner, 2017, s. 33).

"...Sevincimi, mutluluğumu birileri ile paylaşmak istiyordum." (Öner, 2017, s. 36).

3.7.Temizlik

Eserde temizlik değerine ait 10 ileti bulunmuştur. Eserdeki bazı bulgular şunlardır:

"...Tüylerini okşar, parlattır, gagasına bulaşmış pislikleri temizlerdim." (Öner, 2017, s. 33).

"...Annem, süte bulanmış ellerini önlüğünde kurulaııp: Bütün horozlar öter dedi." (Öner, 2017, s. 35).

"... Boş azık çıkını topladım." (Öner, 2017, s. 41).

"...Temiz bir bezle silip temizliyorduk her yanlarını." (Öner, 2017, s. 49).

3.8.Hoşgörü

Eserde hoşgörü değerine ait 3 ileti bulunmuştur. Eserdeki bazı bulgular şunlardır:

“...Selamıma gülerek karşılık vermiş, sonra da işini sürdürmüştü.” (Öner, 2017, s. 45).

“...Oysa ben onu o zaman da, şimdi de bağışlıyorum.” (Öner, 2017, s. 59).

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocuk edebiyatı alanındaki eserlerin okuma becerisini geliştirme, dil becerilerine katkı da bulunma, dil öğretimine destek olma faaliyetlerinin yanında önemli bir işlevi de değer eğitime katkıda bulunmasıdır. Bu bağlamda Çetin Öner’in “Gülibik” adlı eserindeki değerlerin belirlenmesi büyük önem arz eder.

Çetin Öner’in “Gülibik” adlı eserinde yer alan eğitsel ileti ve değerlerin incelendiği bu çalışmada toplam 75 değer yer aldığı tespit edilmiştir. Eserde yardımlaşma değerinin 6, saygı değerinin 7, çalışkanlık değerinin 13, eğitimin önemi değerinin 17, sevgi değerinin 14, paylaşma değerinin 5, temizlik değerinin 10 ve hoşgörü değerinin 3 adet yer aldığı belirlenmiştir. Eser içinde en fazla eğitimin önemi, en az ise hoşgörü değerinin yer aldığı sonucuna varılmıştır.

Eserde yer alan yardımlaşma değeri daha çok aile ve arkadaş çevresi arasındaki yardımlaşmalardır. Evde yapılan günlük işlere çocukların da yardım etmesi önemli görülmüştür. Saygı konusunda toplumumuzun değerlerinden güzel örnekler eserde yer almıştır. Büyüklere karşı saygı duyulması gerektiği, annelerin ve babaların ellerinin öpülmesi gerektiği vurgulanmıştır. Çalışma ve çalışkanlık açısından da eser önemli iletiler vermektedir. Ailenin geçimini sağlaması için çalışması gerektiği, çocukların da bu duruma destek olmaları gerektiği belirtilmiştir.

Eserde sevgi değeri ve iletileri daha çok hayvan sevgisi ve arkadaş sevgisi olarak yer almaktadır. Bu bağlamda eser hayvanları sevmemiz gerektiğini, onlara sahip çıkıp korumamız gerektiğini vurgulamaktadır. Paylaşma ve hoşgörü değerleri de eserde sıklıkla kullanılmıştır. Kişinin sahip olduğu maddi ve manevi değerleri hoşgörüle paylaşması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca eserde temizlik değeri de önemli görülüp, çocukları temizlik konusunda bilinçli olması gerektiği belirtilmiştir.

Eğitim bakımından da eserde önemli iletiler ve değerler vardır. İlk eğitimin ailede başladığı, annenin ve babanın da birer eğitimci olduğu vurgulanmıştır. Çocukların okuması gerektiği, eğitimin önemli olduğu eserde üzerinde durulan konulardan olmuştur. Bu bakımdan eser genel olarak verdiği eğitsel ileti ve değerler ile zengin bir seviyededir.

Çocuk edebiyatı ürünlerinde yer alan eğitsel ifadeler ve değerler konusunda birçok araştırma yapılmıştır (Kumbasar, 2011; Batur ve Yücel, 2012; Alagöz, 2012; Oran, 2015; Kuru, 2016). Bu araştırmaların sonuçları değerlendirildiğinde, yapılan bu çalışmada da eğitsel ileti ve değerlerin yeterli seviyede kullanıldığı sonucuna varılmıştır. Eserde kullanılan değerlerin farklılık düzeyleri de yeterli durumdadır. Bu bağlamda eser eğitsel ileti ve değerler açısından zengin seviyededir. Eğitimcilerin ve ailelerin bu gibi çalışmalar sonucunda çocuklar için nitelikli kitap seçiminde faydalanmaları mümkündür.Çocuk edebiyatı eserlerinin eğitsel iletilerinin ve kazandırdığı değerlerin incelenmesi nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinin oluşturulmasına da katkı sağlayacaktır.

Değerler eğitiminin etkili bir şekilde yapıldığı derslerden biri Türkçe dersidir. Bu bağlamda etkili eğitsel iletileri olan çocuklara önemli değerler aşıl原因 kitapların okunması ve okutulması önemlidir. Bu sebeple “Gülibik” adlı eser öğretmenlere ve öğrencilere önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Alagöz, F. C. (2012). *Cahit Uçuk'un masal kitaplarında temel değerlerin Türkçe eğitimine katkısı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Altun S. (2003). Eğitim Yönetimi ve Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 7-18.
- Arseven, T. (2005). Mesaj Açısından Çocuk Kitapları. *Hece Dergisi*, 104-105, 46-51.
- Aydın, M. (2003). Gençliğin Değer Algısı: Konya Örneği. *Değerler Dergisi*, 1(3), 121-144.
- Batur, Z. ve Yücel, Z. (2012). Ahmet Efe'nin Çocuk Hikâyelerinde Değer Eğitimi Ve Hikâyelerin Türkçe Eğitimine Katkısı. *Turkish Studies*, 7(4), 1031-1049.
- Clausen J.A. (1968). Historical and ComporativeView of SocializationTheory and Research, *Socialization and Society*, Ed.: J.A. Clausen, Boston: Little Brown, 12-24.
- Coşkun Y. ve Yıldırım, A. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Değer Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 311-328.
- Güngör, E. (1993). *Değerler Psikolojisi*, Ankara: Ötüken Yayınları.
- Hökelekli, H. (2011). *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (21. Baskı). Ankara: Nobel.
- Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü'nün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Kuru, H. (2016). *Ayşe Yamaç'ın Çocuk Romanlarının Değerler Eğitimi Ve Dil Zenginliği Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Merriam, S. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications in Education*. Revised and Expanded From Case Study Research in education. USA: JB Printing.
- Oran, G. (2015). *Yalvaç Ural'ın çocuk kitaplarında değer eğitimi ve bu eserlerin Türkçe öğretimine katkısı*, Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Öner, Ç. (2017). *Gülibik*, İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şimşek, T. (2006). *Çocuk Edebiyatı, Türk Edebiyatı Tarihi 4*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Şirin, M. R. (2000). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakıf Yayınları.
- Yalçın, A. ve Aytas G. (2012). *Çocuk Edebiyatı* (6. baskı) Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, A. VE Şimşek, H. (2000). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (2. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılman, M. (2006). *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara: Nobel Yayınları.